

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr. F. J. J. Buijendijk, Dr. K. Dijk, Dr. V. Hepp en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; N. Baas, Amsterdam; Prof. Dr. H. Bavinck, Amsterdam; Dr. Henry Boets, Grand Rapids, Mich., N.A.; Dr. Joh. C. Broen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam; Dr. W. G. Harrenstein, Medan; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Almelo; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Prof. Dr. S. O. Los, Voorburg; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; Dr. J. C. de Moor, Amsterdam; Prof. Dr. J. Ridderbos, Kampen; Dr. J. C. Rollmann, Utrecht; Dr. K. Schilder, Gorinchem; J. Schoute, Rotterdam; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thijss, Moppe; Dr. H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr. D. H. Th. Vollenhoven, Oostkapelle; Dr. J. de Vries, Tilling; Dr. J. D. Wielenga, Anna-Jacoba-Polder; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Dr. V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Abonnement: f125 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 (voor Amerika 3 Dollar) per jaar.
Advertentieën: 25 ct. per regel. Reclames: 75 ct. per regel.

INHOUD: De critiek der ouderen. — Uit de Schrift: Tweeërlei aanraking (Lukas 8:45b, 46 a). — Kerkelijk Leven: De gezangenkwestie ter Synode IV; Gereformeerd Irenisch. — Pol. en Soc. Leven: De bezwaren tegen den Kindertoeslag. — Pop. Wetensch. Schetsen: De taak der Natuurwetenschap III. — Zending en Evangelisatie: De behandeling der Zending op de Geref. Jongelingsveren. — Literatuur en Kunst: De moderne roman. — Onderwijs en Opvoeding: Gymnasium, H. B. S. en Lyceum. — Uit de Buitenl. Kerken: De Reformed en de Zending. — Perschoonw. — Stenij met uit onze Kerken. — Boekbespreking. — Kerknieuwa.

DE CRITIEK DER OUDEREN.

I.

In Jeruzalem wordt feest gevierd.

Daar is het volk der Joden, dat uit de ballingschap naar de erve der vaders mocht terugkeren, hieën om den naam des Heeren te loven, want, en welk een heerlijke gebeurtenis! de grond van den nieuwen tempel zal gelegd worden, en de herbouw van Sion zal een aanvang nemen. En deze eerste steenlegging gaat met blijde plechtigheden gepaard. Op last van Zerubbabel en Jozua zijn de priesterkoren in ambtsgewaad aanwezig, om den Heere aanbidde te brengen „naar de instelling van David, den koning van Israël“, en wanneer de bouwlieden de fundamenten van het Huis Gods leggen, heffen zij bij beurten hun feestzang aan. Het eene koor, dat der priesters, die op de zilveren tempeltrompetten blazen, jubelt: „Prijst den Heere, want Hij is goed“, en daarop antwoordt de rei der Levieten, wier gezang door cymbaalspel begeleid wordt: „En Zijn weldadigheid is tot in eeuwigheid over Israël“.

En al het volk is blijde.

Het juicht met groot gejuich, want de Heere heeft sieraad voor asch en vreugdeolie voor treurigheid gegeven, en Zijn beloften worden heerlijk vervuld.

Maar... niet allen juichen.

Door het psalmgezing klinkt geweën.

De blijde jubel wordt gekruist door droef geklag, want „velen van de priesters, en de levieten, en hoofden der vaders, weenden met luider stem“. En waarom? Vanwaar die tranen op zulk een vreugdedag? Wie zijn die spelbrekers, die door hun geschrei en droefheid de blijdschap der anderen vergallen? Wel, zij zijn priesters en levieten en hoofden, „die oud waren“, en het is dus de ontevredenheid der ouderen, die zich uit in huld geklag. En om welke reden kunnen de ouderen niet medejuichen? Omdat zij „het eerste Huis gezien hadden“, en het contrast van het nieuwe heilighdom met het oude hun ziel aangrijpt en met weedom vervult.

En ja, welk een contrast!

Wat waren de afmetingen van Salomo's tempel anders en grootscher en heerlijker dan die van den nieuwen! Wat een verschil in plan en vormen! Welk een tegenstelling in uiterlijke omstandigheden, want toen het eerste heilighdom gebouwd werd, schitterde Israël's glorie in haar zenith, en ach... nu is er zelfs geen koning op Davids troon. En die scherpe tegenstelling maakt op de anderen, die den Salomonischen tempel in al z'n pracht en schoonheid gekend hebben, zulk een ontroerende indruk, dat hun ziel bewogen wordt van smart, en zij die treurnis uitstorten in bittere klachten.

Aan dit classieke voorbeeld van de droefheid der ouderen, die ons Ezra beschrijft in zijn verhaal van den tempelbouw, (hfdst. 3:10-13), denk ik onwillekeurig, nu ik van de onderbreking van de artikelen over de beweging der jongeren gebruik wil maken, om iets te zeggen over de critiek, die van de zijde der ouderen geoeftend wordt. Want ook dezen hebben hun vragen en wenschen, hun klachten en opmerkingen. De indruk wordt wel eens gevestigd, dat alleen uit het kamp der „jongeren“ stemmen opgaan, die ons tot bezinning roepen en op reformatie aandringen, maar deze indruk is verre van zuiver. Ook de ouderen onder ons, en zij met name, oefenen critiek, en wij hebben ter-

dege naar hun stem te luisteren en met hun woord te rekenen. Want, al staan ouden en jongen onder ons niet tegenover elkaar, als in de eerste dagen van Rehabeam's regeering, en al is de beweging van onze „jongeren“ niet in één adem te noemen met de hooghartige houding van de „jongeren“ in dien tijd, het exempel van Salomo's zoon waar schuwt ons wel, om onze ooren voor den raad der ouderen niet te sluiten, maar aandachtig te letten op hetgeen zij ons zeggen.

Dit mag echter niet worden misverstaan.

Hiermede is allermint bedoeld, dat wij bij het oude moeten volhouden omdat het oud is, en in verkeerd conservatisme zullen weigeren nieuwe banen in te slaan. Het kan zelfs noodzakelijk zijn aan den wensch der oudere generatie niet te voldoen, en met het oude te breken, omdat de behoeften van een nieuwen tijd deze koersverandering vorderen. Nimmer mag dan ook van de zijde der ouderen de eisch worden gesteld, dat alles zal blijven, zooals het was, toen zij alleen den toon aangaven, want reformatie sluit voortgaande ontwikkeling en gedurige vernieuwing in zich. Maar ik geloof ook niet dat deze verheerlijking van het oude, al zijn er natuurlijk uitzonderingen, van ons gevraagd wordt, en „de critiek der ouderen“, als ik dien term tenminste gebruiken mag, zegt ons iets anders.

Wat dan?

Wel, ik meen in hun stem een weemoedigen toon te beluisteren, en een uiting van gelijke droefheid, als de harten der ouderen vervulde, toen de grond van den nieuwen tempel gelegd werd. Ook nu zien de ouderen een tegenstelling tusschen „hun tijd“, en de dagen van heden, en wie deze twee perioden ernstig met elkaar vergelijkt, moet toestemmen dat het verschil niet gering is. Onze ouderen hebben medegemaakt de schoone periode van den opbloei van het gereformeerde leven, en van de worsteling om uit het diensthuis verlost te worden tot de vrijheid, waarop de belijders van den Christus in deze landen alle, en zelfs het eerste recht hadden.

En die strijd was zoo verheffend.

In het diensthuis zijn geestelijk rijke tijden doorleefd, en Dr. Kuiper schrijft ervan: „Een harde tijd, maar toch een roerend-schoone tijd. De worsteling ging toen zoo van harte. Ge voeldet u zoo vanzelf aan de broederen aaneengesloten. Men behoefde er niet aan te denken om toch te bidden, maar bad vanzelf. Zin voor het tragisch-schoone zou u schier doen uitroepen: Och, kregen we die bange jaren van '60 tot '80 nog eens voor korte poos terug“, en al voegt hij er terstond aan toe: „En toch, dat mag niet; dat zou God verzoeken zijn“, (1) ge voelt in dit eerste woord de verrukking des harten, wanneer het tijdperk van druk en strijd aan het geestesoog der oude voorvechters voorbijtrekt.

En geen wonder!

Het geestelijk peil stond zoo hoog!

Over heel de levenslinie werd de kamp met heilig enthousiasme gevoerd. Voor de vrije school met den Bijbel werden de schoonste offers gebracht, en het is zoo uitnemend te begrijpen, dat in onze dagen van publieke gelijkstelling menig oudere met heimwee terugdenkt aan den tijd, toen het goud nog fonkelde in vollen glans. Op staatkundig terrein greep ons volk, en wat was de schare klein!, met heldemoed het liberale bolwerk aan, dat honend meesmulde over de dompers van de nachtschool. Voor de sociale verhoudingen werd het ideaal der Heilige Schrift gesteld tegenover de theorieën der revolutie en het individualisme der oude liberalistische school... en op kerkelijk terrein? Reeds was in de Afscheiding gebroken met de synodale organisatie, en de smaad en druk, die toen den belijders van den Christus, als Koning in Zijn kerk is aangedaan, is niet te vergeefs gele-

den, en deze kerkelijke opleving voltooit zich in de Doleantie. Dan gloeit weer het heilig vuur. Dan openbaart zich opnieuw de overgegevenheid aan Gods Woord. Dan is er liefde en samenbinding en bezieling en offervaardigheid, en het leven des Geestes bloeit in ontroerende schoonheid.

Dat alles vormt de oude tempel, waaraan de ouden denken.

Dat is hun gloriëtijdperk, waarin ze geestelijk ontwaakt en gestaan zijn, en die tijd is nu voorbij. Op die periode van strijd is een tijdperk van overwinning gevolgd, en... aan de vrije school is recht gedaan; op politiek gebied zijn wij een betekenisvolle partij geworden; onze stichtingen van barmhartigheid zijn allereerste verzezen; op kerkelijk gebied zijn wij uitgegroeid en gewassen, en „uit Gosen ging het naar de Schelfzee, door de Schelfzee naar Elim met zijn twaalf palmboomen, en nu gaat het, door de woestijn heen, steeds voort en verder naar het land der belofte. Denkt 't toch in. De ommekeer was zoo plotseling, de overgang zoo verrassend snel. Schier op alle punten tegelijk sloeg 't van smaad in eere, van druk in voorspoed, van boeien en banden in vrijmaking over. Met de school begon de victorie. Onze school met den Bijbel, door Kappoyne nog in Rabsaké's taal gehoord, leefde op, zette zich uit, en kon zich nu reeds tot over het duizendtal verenigingsvuldigen. Onze Pers, weleer tot drie, vier kleine weekblaadjes beperkt, nam toe in aantal van organen en in betekenis door het woord dat ze sprak. Geen post noch betrekking was zoo hoog, of kloofte belijders van den Christus zag men er toe geroepen.“ (2)

Aldus schreef Dr. Kuiper in 1912.

Een der ouderen.

Een stem, die niet weent maar dankt.

En als we op al dat blijde en lichtvolle zien, is er dan voor de ouderen niet alle reden om mede te juichen, en voegt hun dan niet om elke stem van weemoed tot zwijgen te brengen?

Het schijnt zoo, en toch herhaalt zich onder ons de historie bij de eerste steenlegging van den nieuwen tempel. Er is bij menig oudere geklag. De zelfde voortrekker, wiens woord ik zoo pas aanhaalde, schreef ook: „Waar de donkere wolken van alle kant opzetten, is u te waarschuwen een last die mij is opgelegd“. (3) En er is reden toe. Op de actiy in de vorige periode is een reactie gevolgd, die in de harten der ouderen als vanzelf weemoed wekt, en die we eerlijk onder de oogen moeten zien.

Daarover echter een volgende maal.

K. D.

(1) t. a. p. p. 17.
(2) t. a. p. p. 24.

UIT DE SCHRIFT.

Tweeërlei aanraking.

Meester, de scharen drukken en verdringen U, en zegt gij: Wie is het, die Mij aangeraakt heeft?
En Jezus zeide: „Iemand heeft Mij aangeraakt...“
Lukas 8:45b, 46a.

Het is druk en vol op den weg.

Juist is er Jafus, de bekende overste der synagoge, tot den Heiland gekomen om hulp voor zijn stervend dochttertje.

En Jezus gaat met den angstigen vader mee. Dat is het nu juist, waar de volksmassa op heeft gehoopt... getuige te zijn van één van Jezus' wonderen.

Ze zullen er straks thuis van kunnen vertellen. Het zal hun conversatie vullen.

Maar dan moeten ze er ook dicht bij zijn. Vlak vooraan. Om geen woord en geen gebaar van den Nazareenschene rabbi te missen.

In de algemeene opwindig dringen de achtersten naar voren en de voorsten worden tegen den

(3) „Uit het diensthuis uitgeleid“, 2e druk, 1912, p. 15.

Heiland opgestuwd. Het joelt en schuift om Jezus heen.

Dan zegt de Heiland: Wie is het, die Mij heeft aangeraakt?

De discipelen weten niet, hoe ze 't met hun Meester hebben. Natuurlijk — niet één, maar wel tien, twintig, dertig hebben Hem aangeraakt.

En Petrus schiet al naar voren en uit zijn verwondering over Jezus' vreemde vraag: „Meester, de scharen drukken en verdringen U, hoe kunt ge nu vragen wie U aangeraakt heeft?”

De Heiland gaat op Petrus' redeneering niet in en herhaalt: „Iemand heeft Mij aangeraakt...”

En Zijn oog zoekt de genezen vrouw...

Het kan nog zijn als op dien weg, waar de scharen zich om Jezus verdringen.

Al zinkt het getal kerkangers over heel de wereld en ook onder ons bij het jaar, er is altijd nog, alleen reeds in ons kleine vaderland, een schare van eenige honderdduizenden, die op Zondag naar oude, goede gewoonten ter kerk gaat.

Gelukkig nog... gelukkig!

Op zichzelf genomen, was het daar ginds voor negentienhonderd jaar een onwaardbare gave Gods, dat die menschen zoo dicht in Jezus' omgeving mochten verkeeren en Zijn prediking en wonderen mochten hooren en zien met eigen oor en eigen oog.

Kapernaüm en Bethsaida zijn er door als tot den hemel verhoogd.

Maar men kan in aanraking met Jezus zijn gekomen, zonder dat men Hem heeft aangeraakt.

Zonder dat er persoonlijke geloofsgemeenschap met Jezus genoten werd.

Want er is aanraking én aanraking.

Een aanraking als van de scharen, die tegen den Heiland opstuwen en een aanraking als van die bleke, bevende vrouw, van wie Jezus zegt: „Iemand heeft Mij aangeraakt”.

Menig vormelijk-vroom leven blijft dor, omdat het in dat leven nooit tot geloofsaanraking van Jezus komt.

Wie bidt, stelle zich toch nooit met zijn gebed zonder meer tevreden. Het waarachtig geloof heeft niet genoeg aan de gedachte: ik heb immers gebeden! Het houdt sterk aan in het gebed en houdt niet bidden niet op, voordat het al biddende Jezus heeft aangeraakt.

Wie tot den openbaren eeredienst komt, stelle zich nooit met dien kerkgang en met aandachtig luisteren naar de preek tevreden. Want dat is wel goed, maar het waarachtig geloof zoekt in die preek naar den Christus, die er in tot Zijn gemeente komt en zoekt met Hem zelve aanraking.

En wie tot de Avondmaalstafel toetreedt, zoek meer dan brood en wijn en meer dan enkel gedachtenis aan Jezus' lijden. Het waarachtig geloof zoekt door de omhulsen van brood en wijn bij Jezus zelve terecht te komen.

We zullen de middelen der genade niet mogen verachten.

Maar het waarachtig geloof zoekt door de middelen heen den Middelaar.

En alleen in de geloofsaanraking van Hem zelve schuift de zegen.

Het kost ons soms zoo groote moeite tot Jezus zelve te komen.

We durven vaak niet.

Zou Hij ons, onreinen, wel toestaan Hem aan te raken?

En zie nu deze vrouw! Jezus heeft er geen oogenblik aan gedacht haar te berispen, al was ze ook wettisch onrein.

De menschen staan ons dikwijls in den weg.

Wie word er in de kerk nooit van evangelieverkondiging en sacramentsgenieting afgeleid door wie hij er zag en wat hij er hoorde?

Maar deze vrouw let niet op de schare om haar heen.

Ze krijgt licht hier een duw en daar een stoot, misschien wel van Jezus' eigen discipelen.

Het zal haar, de afgemartelde, pijn hebben gedaan, meer dan iemand anders.

Maar het is haar, niettegenstaande alles, om aanraking met Jezus te doen. Al is 't maar, dat ze de kwast van Zijn kleed mag grijpen.

Haar geloof waagt het, verduurt het.

Totdat ze haar Redder heeft bereikt.

Haar geloof, al was er nog zooveel onzuivens in, wakkere het onze aan.

Totdat we aan de uitwendige aanraking, gelijk van de massa, niet genoeg meer hebben.

Totdat het ons welbewust om Jezus zelf te doen zij.

Totdat ook tot ons van den Heiland kracht uitga tot geheele levensvernieuwing.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

De Gezangenquaestie ter Synode.

IV (Slot).

De Gezangenquaestie moet gematigd en voorzichtig tot oplossing gebracht worden. De Synode van Leeuwarden besloot, terwijl ze in principe tegen z.g.n. vrije gezangen geen bezwaar maakte, om praktische redenen niet verder te gaan dan tot het toevoegen aan den Psalmboek van berijmde of onberijmde gedeelten van Gods Woord.

Ten slotte nog een woord over de wijze, waarop het besluit, dat de Synode ten principale nam, zal worden ten uitvoer gelegd.

Ten eerste vestigen we de aandacht op een toevoeging, die op raad van prof. Hoekstra aan het voorstel der Commissie is gedaan. Deze maakte ter Synode de zeer juiste opmerking, dat het wel eens wenschelijk zou kunnen blijken, de gemeente een bepaald gedeelte van Gods Woord te laten zingen zonder dat het berijmd werd. Wij zijn dat nog niet gewoon, maar er is zeer veel voor te zeggen om deze gewoonte onder ons in te voeren. Wanneer men b.v. het „Eere zij God" van den Engelenzang gaat berijmen, wordt het besluit van zijn kracht en schoonheid beroofd. Zulke teksten moeten op een gepaste melodie gezongen worden juist zooals ze in den Bijbel staan. Een herhaling van sommige woorden zouden we niet afkeuren; dit kan wenschelijk zijn. Doch elke berijming wordt een opsiering met toevoegingen, waarbij men gevoelt dat ze blijven beneden het peil der Schriftwoorden en dat ze alleen geschieden om de versregels vol te krijgen en te laten rijmen.

Ten tweede wijzen we op de eveneens aan de Commissie toevertrouwde taak om den bundel „Eenige Gezangen" te overzien; dat wil zeggen: eens nauwkeurig na te gaan, of daaruit ook wat moet worden weggelaten of daarin iets moet worden gewijzigd. Er komen immers liederen in voor, die niet door de kerken zijn gewettigd, zooals de Bedezang vóór en de Dankzegging na het Eten. En de beruchte regels uit de eerste Berijming der Geloofsartikelen:

„Geloof één kerk, een algemeen genootschap, Geheiligd en vergaard door 's hemels boodschap

bewijzen niet alleen wat we boven zeiden van het ongewenschte om bepaalde teksten te berijmen, doch ook dat voor dit „overzien" alle redenen bestaan.

Het overzien der Psalmberijming, al gevoelde de commissie daarvoor ook zeer veel, is niet door de Synode aan haar opgedragen. Deze heeft zeker gedacht aan het wijze spreekwoord over te veel hooi op zijn vork te nemen en geoordeeld: laten de broeders nu eerst maar eens toonen, dat zij de thans hun reeds opgedragen taak behoorlijk volbrengen; dan zullen we later wel eens verder zien. En inderdaad, deze taak is reeds zwaar genoeg. Buitenstaanders kunnen dit niet zoo beoordeelen, doch we klappen niet uit de school als we zeggen, dat de leden dezer Commissie ten volle ervan doordrongen zijn hoe moeilijk dit werk is. Niet om de critiek, die ongetwijfeld als hun voorstellen bekend zijn geworden, van alle kanten zal loskomen — daaraan ontkomt niemand. Doch om de bezwaren, die eraan verbonden zijn, bij ons gebrek aan dichters en musici, iets te leveren, dat inderdaad billijke critiek kan verduren. Laat ons hopen, dat de broeders onder den zegen des Heeren en op het gebed van Zijn volk mogen slagen, en de Synode van Utrecht in 1923 in hun concepten iets goeds voor de kerken mag vinden.

De zaak der Psalmmelodieën is evenmin aan de orde gesteld. Wel is in de Commissie en op de Synode erover gesproken. Doch toen is geantwoord: de melodieën deugen wel, maar wij deugen niet, want wij zingen ze verkeerd; geheel in strijd met haar oorspronkelijk karakter. Zooals in de Psalmboekjes duidelijk blijkt, hebben de noten ongelijke duur; er zijn lange en korte. Wij zingen echter alle noten in eenzelfde zeurt tempo; of althans geven we hun een gelijken duur. Dat is een groote fout, en die moet hersteld worden. Men zal eens zien, hoe anders dan vele zoogenaamd zingbare melodieën klinken. Denk eens aan Ps. 23, met een prachtig cantilène, een echte melodie voor dien herderspsalm, een fijne pastorale; maar die als alle noten even lang worden aangehouden afschuwelijk is en het meest op een slaapzang lijkt. Dan moet men dat echter niet aan de melodie wijten, doch aan zichzelf. Op vele scholen en catechisatieën wordt gelukkig wel gezongen zooals de wijzen geschreven en bedoeld zijn. Is de jeugd eenmaal daaraan gewend (en hoe snel doet ze dat, en hoe graag zingt ze dan de Psalmen!), dan zal het opkomend geslacht mogelijk maken, dat na een zekeren tijd ook in onze godsdienstoefeningen deze zoo wenschelijke reformatie wordt ingevoerd. Bij sommige gelegenheden is b.v. in Den Haag en Amsterdam reeds een poging daartoe gedaan en zulks met goed gevolg. En als de menschen eenmaal hieraan gewend zijn, dan zullen ze zich verwonderd afvragen: waarom hebben we vroeger die prachtige melodieën toch zoo verknoeid? Er moet niet worden verbouwd,

maar de pleister en kalk, die de fraaie muren en edele fresco's bedekken, moeten ervan worden weggenomen. De organisten, schoolmeesters en predikanten moeten daartoe verstandig samenwerken; dan zal onze eeredienst een belangrijke verbetering ondergaan.

Derhalve was er geen reden, om deze taak aan de commissie op te dragen. Wel zal ze moeten zorgen, dat voor de onberijmde en berijmde gedeelten van Gods Woord, waarmee zij onzen schat van kerkliederen zal hebben uit te breiden, goede melodieën worden gevonden. Zeker zal ze daartoe de medewerking van deskundigen inroepen; naar zij vertrouwt niet te vergeefs.

Ten slotte: ze heeft ook zoo ruim mogelijk, de medewerking van gemeentelieden en kerkeraden gevraagd door haar bekende, ook in dit blad opgenomen, publicatie. De termijn is wat kort; het is waar. Doch met het oog op haar arbeid kan deze moeilijk langer genomen worden. En de ervaring leert ook, dat wie zulk een termijn wat ruim neemt, daardoor maakt, dat men het erop aan laat komen, andere dingen laat voorgaan en ten slotte... niet meer eraan denkt.

Op hetgeen prof. Obbink in „Bergopwaarts" geschreven heeft over mijn tweede artikel, zal ik de volgende week terugkomen.

De M.

= Gereformeerd-Irenisch.

De verbinding ethisch-irenisch hangt den ouderen nog wel in het geheugen, al is het alleen door de geestige of ongeestige woordspelingen, welke erop gemaakt werden, en is ook den jongeren uit de kerkelijke historie van de vorige eeuw niet onbekend.

Irenisch beteekende, dat men afkeerig was van alle richtingenstrijd en dat de vredelevende bedoeling in het kerkelijke leven boven alles ging.

Tegenwoordig echter ontmoet men wel uitingen, die u doen vragen of misschien de bron voor een gereformeerd-irenische strooming is aangeboord.

Een enkele kan het zelfs niet velen, dat er in onze organen tegen de Tagore-hulde gewaarschuwd wordt. Anderen keuren het af, wanneer de een of andere stelling van De Hartog wordt aangevochten. Nog anderen wenschen, dat niet telkens het verschil tusschen Gereformeerd en Ethisch zal worden opgerokeld. En niet weinigen zijn er, die hun leedwezen uitspreken over het twistgeschrift tusschen Gereformeerden onderling.

Nu verstaan wij de klacht van deze laatste uitnemend wpl.

Inderdaad wordt er in dien aard veel geschreven, wat beter in de pen kon blijven.

Maar we mogen toch ook niet vergeten, dat in de kerk immer wrijving van gedachten zal noodig zijn.

Dat brengt het karakter onzer bedeeling, de gesteldheid van Christus' kerk met zich.

Wie voor de kerk idealen koestert, wie het gehekkige in de geloovigen erkent, zal, al haakt hij krachtens aankleg nog zoo naar den vrede, de irenische houding noodgedwongen laten varen.

Niets staat zoo spoedig tegen als dat overdreven zoete en lieve christendom.

Waar openlijk feiten zijn begaan, moeten die ook openlijk worden aangewezen.

Christus en de apostelen gingen ons daarin voor.

Trouwens, hoe pikant konden de ethisch-irenischen zich niet over de Gereformeerden uittalen!

Hoe waren ze in het irenische niet hoogst eenzijdig!

En datzelfde gevaar dreigt ook hij wie op een gereformeerd-irenisme willen aansturen.

Een irenische positie is in een strijdende kerk niet vol te houden.

Daaraan herinnert u — om eens een voorbeeld te kiezen — dadelijk de brochure van Mr. Momik.

Men begripte ons niet verkeerd.

Wij zouden niet gaarne op grond van dit vlugschrift onzen hooggeschaten jurist onder de Gereformeerde-irenischen willen rangschikken.

Maar zekere irenische bedoeling valt daarin toch niet te ontkennen.

Reeds de titel „Wat verdeelt en wat samenbindt" bereidt er op voor.

Dat hij echter in zijn ondernemen geslaagd is, zou ik niet durven bevestigen.

Zulks is ook het schier eenparig oordeel van heel onze Pers, voorzoover zij zich uitsprak.

Ik geloof niet, dat zijn brochure een saambindend effect zal sorteren, maar wel „wat verdeelt" nog te scherper zal markeren.

Men verwachtte van irenisme toch geen heil.

Wel is het echter zaak, dat men voor de bespreking van verschillende gevoelens, welke in onze kerken openbaar worden, zich de juiste gedragslijn uitstippelt.

Daarbij dient het voorop te staan, dat men zich in zijn bestrijding van eens anders meening, niet door zijn temperament laat meeslepen. Vooral licht bewogen naturen behooften eenigen tijd te wachten vóór zij zich in openlijk dispuut begeven.

Zelfbeheersching is altijd, maar inzonderheid in de discussie met broeders, een eerste vereischte.

Vervolgens bedenke men, dat zooveel afhangt

van de
het iet
gemeen
daarme
iemand
men d

Eind-
o.i. we
critiek
le ove
wij ve
kan ui
leid. M
loren.
Alleen
ongel

Ver
voor d
vragen,
gedach
twijfel
erlei S
keerde
daar:
jectivo
leven
hier zi

UIT

Onla
rubriek
tegen
en hoe
kunnen
reeds
haal h
factor,
kend v
met to
Sociaal
door h
raat o
voor h
van de
zinsloo
dat he
het ma
kennen
meene
niet o
in de

POP

Tot
haald,
ware
ware
Openb
want
tot een
winkel

Meer
beteek
de dr
leefd.

Den
ook n
welk
antwo
mogeli
ons a
de laa
tensch
den be
telijke
hebben
gen ge
hare c
christe
knoeis
het zy
oerste
recht,
maar

Hela
bare c
werken
onder
niet m
zich s
derne
bracht

Maa
schap
griev
kracht
schapp